

Світлична П.В.,
студентка 6 курсу, 2 групи,
Слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого

ІНДИВІДУАЛЬНА ЗЛОЧИННА ПОВЕДІНКА ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ

Ключові слова: індивідуальна злочинна поведінка, об'єкт, кримінологічна профілактика.

Анотація. У тезах розглянута індивідуальна злочинна поведінка як об'єкт кримінологічної профілактики. Визначено механізм та етапи механізму індивідуальної злочинної поведінки.

Анотація. В тезисах рассмотрено индивидуальное преступное поведение как объект криминологической профилактики. Определен механизм и этапы механизма индивидуального преступного поведения.

Ключевые слова: индивидуальное преступное поведение, объект, криминологическая профилактика.

Summary. In the theses examined the individual criminal behavior as an object of criminological prevention. Determined the mechanism and stages of the mechanism of individual criminal behavior.

Keywords: the individual criminal behavior, object, criminological prevention.

Як відомо, ті види суспільних відносин, які представляють найбільшу соціальну цінність охороняються за допомогою права, зокрема кримінального. Тому в теорії кримінального права об'єктом злочину є суспільні відносини, які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність [1, с. 91]. Але, як показує практика вони можуть ставати безпосередніми детермінантами злочину. Тобто, вчиненню злочину проти особи зазвичай передує послідовність актів взаємодії, що складаються зі взаємних стимулів і реакцій злочинця та потерпілого, які формують механізм індивідуальної злочинної поведінки. Також однією із умов яка впливає на механізм злочинної поведінки, є зовнішнє середовище, що включає і життєву ситуацію. Дослідження усіх цих обставин має

сприяти розробці заходів профілактики злочинів, що робить цю тему вельми актуальною.

Профілактика - це вид діяльності, що включає в себе сукупність заходів, прийомів, засобів, спрямованих на недопущення виникнення та поширення криміногенних явищ і процесів. Мета її - постійний контроль за кримінологічною обстановкою на всіх рівнях, розробка і здійснення заходів, що перешкоджають появі в різних сферах життєдіяльності людей криміногенних об'єктів.

Голіна В.В. зазначає що, залежно від того, на які прогнозовані чи існуючі криміногенні явища і процеси, людські дії спрямована профілактична діяльність, її можна представити за принципом професіоналізації і спеціалізації як окремі види кримінологічної профілактики: 1) профілактика випередження; 2) обмеження; 3) усунення; 4) захисту [2, с. 148]. Профілактика випередження - це вид запобіжної діяльності спеціалізованих суб'єктів, заснований на прогнозі, що спрямована на недопущення виникнення криміногенних явищ та процесів, які здатні масово формувати злочинну мотивацію. Профілактика обмеження – передбачає вжиття таких запобіжних заходів, що перешкоджають поширенню в країні, регіоні, місті криміногенних явищ, детермінації окремих видів злочинності та формуванню типових рис різних категорій злочинців. Профілактика усунення- передбачає таку діяльність суб'єктів декриміногенізує або навіть ліквідує негативні явища та процеси, що детермінують злочинні прояви. Профілактика захисту - розглядається як сукупність заходів, що здійснюються з метою ліквідації умов і (опосередковано) антисуспільних поглядів. На відміну від профілактики усунення профілактика захисту має за мету створення достатнього захисту і безпеки людей та речей, рухомого і нерухомого майна, а також зовнішніх перешкод на шляху посягання на суспільні цінності [2, с. 148].

Одним із видів криміногенних об'єктів, на який розповсюджується кримінологічна профілактика є індивідуальна злочинна поведінка. Сучасні підходи до поняття «поведінка» у вітчизняній науці почали формуватися наприкінці XIX століття завдяки вченню І. П. Павлова, дослідженням І. М. Сеченова, В. М. Бехтерева, коли під поведінкою людини розумілася її взаємодія з соціальним середовищем. Поведінка у довідковій літературі визначається як су-

купність дій, вчинків, спосіб життя; реакція організму на будь-яке подразнення; функціонування автоматичних пристроїв [3, с. 992] Поняття «індивідуальна поведінка» прийшло в кримінологію з соціальної психології, в якій воно розглядається як система поведінкових актів, побудована відповідно до особливостей психіки окремої людини, що проявляються в її темпераменті, характері, пізнавальних процесах, потребах і здібностях. Життя людини є безперервним потоком активності [4, с. 12].

Науковці зазначають, що поведінка людини є процесом, що розгортається як у просторі, такі в часі і включає не тільки самі дії, які змінюють зовнішнє середовище, а й психологічні явища і процеси, що їм передували – сприйняття, думки, почуття, уявлення, які й визначають генезис того чи іншого вчинку [5, с. 112]

Обґрунтовано, що провідне місце в системі детермінації конкретного злочину відведено причинності, отже, для опису даної системи коректніше вживати термін «механізм», оскільки в ньому відображено головну залежність, коли рух одних елементів є причиною руху інших [5, с. 112].

На переконання науковців О.М. Литвинова і М.С. Тація, механізм індивідуальної злочинної поведінки в загальному виді – це модель взаємодії особистості і зовнішнього середовища, результатом якої стало вчинення злочину [6, с. 28]. В контексті нашого дослідження це визначення є більш вдалим, оскільки поєднує в собі як об'єктивні (зовнішнє середовище), так і суб'єктивні (соціально-психологічні властивості конкретної особи) чинники вчинення злочину.

Етапи механізму індивідуальної злочинної поведінки включають в себе: 1) мотивація злочину; 2) планування злочинних діянь; 3) виконання (вчинення) злочину; 4) результат (настання суспільно-небезпечних наслідків).

Зовнішнє для особи середовище, особистісні якості її та потерпілого, а також конкретну життєву ситуацію, пов'язану з ним, й решту чинників потрібно розглядати у взаємодії щодо всіх чотирьох етапів механізму злочинної поведінки: мотивації, планування, виконання та результату. Кожен означений етап містить в собі різні елементи й має певні особливості. Передусім дослідників цікавлять саме елементи й особливості, які стосуються злочинів, що

вчинюють стосовно особи, котра має стосунки із злочинцем, тобто злочинів, які названо «злочини взаємовідносин» [7, с. 124].

Особистість – це система психічних процесів, станів і властивостей, які виникають, з одного боку, внаслідок соціалізації під впливом виховання і середовища, а з іншого боку – у результаті перетворень уроджених внутрішніх умов організму, що управляють діяльністю людини, впливаючи на вибір нею різних способів поведінки. З точки зору детермінації злочинної поведінки наука повинна відповісти на запитання: як взаємодіють біологічні та соціальні фактори в процесі детермінації поведінки людини і які негативні відхилення у цьому процесі можуть привести до вчинення злочину [8, с. 77].

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що кримінологічна профілактика є самостійним напрямком запобігання злочинності, що має свою специфіку, структуру та об'єкти запобіжного впливу. Одним із таких об'єктів є індивідуальна злочинна поведінка, яка детермінується зовнішніми (об'єктивними) і внутрішніми (суб'єктивними) факторами. Дослідження та з'ясування обставин та механізму індивідуальної злочинної поведінки сприяє розробленню та впровадженню дієвих заходів кримінологічної профілактики злочинів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лукашевич С.Ю. Системно-функціональне значення визначення об'єкта запобігання злочинності / С.Ю. Лукашевич // Вісник Кримінологічної асоціації України № 3 (17) : збірник наукових праць [редкол. О. М. Бандурка (голов. ред.) та ін.]. – Харків : ХНУВС, 2017. – с. 89-95.
2. Голіна В.В. Кримінологічна профілактика злочинності: поняття, специфіка, структура, об'єкт запобіжного впливу/ В.В. Голіна// Кримінальне право та кримінологія; Кримінальний процес і криміналістика. – 2015. – с. 145 -154.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Щербакова А. К. Механізм індивідуальної злочинної поведінки особи, яка вчиняє бандитизм: характеристика та протидія :

[монографія] / А. К. Щербакова, О. М. Литвинов ; за заг. ред. О. М. Литвинова. – Харків : НікаНова, 2015. – 240 с.

5. Бандурка, О. М. Механізм злочинної поведінки / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов // Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2016. - № 3 (14). - С. 110-119.

6. Литвинов О. М., Тацій М. С. Проблеми визначення механізму індивідуальної злочинної поведінки / О.М. Литвинов, М.С. Тацій // Юридичний вісник Причорномор'я. - 2011. № 1 (1). С. 28–29.

7. Корягіна А. Генезис злочинної поведінки / А. Корягіна // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2016. - № 1. - С. 123–132.

8. Лукашевич С. Ю. Сучасні теорії індивідуальної злочинної поведінки / С. Ю. Лукашевич, К. А. Бочарова, А. С. Кападзе // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. - 2016. - Вип. 3(2). - С. 76-79.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. С.Ю. Лукашевич